

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ ПРИКМЕТНИКІВ (на матеріалі англомовного дискурсу)

Білоконь І. М., студ. гр. ПР-71

Прикметники - лексико-семантичний клас слів, які позначають непроцесуальну ознаку (властивість) предмета, події або іншої ознаки, вираженої іменною частиною мови. Прикметник позначає або якісну ознаку предмета, поза його відношенням до інших предметів, подій або ознак, або ознаку відносну. Ця ознака позначає властивість предмета через його відношення до іншого предмета, ознаки, події.

Семантичною основою прикметника є поняття якості. Прикметники завжди семантично пов'язані з іменниками. Цей зв'язок реалізується двома способами: прикметник може виступати означенням до Іменника, утворюючи атрибутивну конструкцію, або як предикат чи частина предикату, поєднуючись з іменниками через дієслово-зв'язку.

Слова, утворені від числівників, зберігають сему числа, розширюють значення кореша, і, тим самим, стають дериватами. Під денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні, субстантивні, ад'єктивні та службові слова.

За структурою денумеративи-прикметники поділяються на прості та складні. Під простим словом розуміємо безафіксне, конвертоване утворення. До наступної групи належать складні слова, утворені в результаті словоскладання - композити. У них нумеральна основа займає препозитивне положення відносно другого компонента, що зумовлюється премодифікацією числівника у вихідних сполученнях. Для денумеративів діючою моделлю є словоскладання (композиція).

В англійській мові композити відчислівникових прикметників представлені моделями Num + N, Num+N-ed, Num+N+Adj, Num+Adj.

Структурні та семантичні зв'язки компонентів денумеративів характеризуються формальною та семантичною компресією. Семантична єдність композитів є похідною та адитивною. Складні денумеральні композити вказують на кількісні характеристики об'єктів, явищ, процесів, часових параметрів.

Семантичне поле - це об'єднання навколо ядерного елемента слів, що перебувають у синонімічних стосунках з ним та з однокореневими йому словами, тобто пов'язаних з ядром опосередковано. В поле входять і слова, похідні від усіх вищезгаданих одиниць, а також відповідні словосполучення. Всі ці елементи різною мірою містять значення ядерного елемента.

Беручи до уваги оклад мікрополів нумеральності та квалітативності, можна зробити висновок, що кількісно-якісне значення притаманне відносним прикметникам - нумеративним дериватам типу double, treble, three-part, two-tongued, first-class. Ці одиниці входять до периферії лексико-семантичного поля кількості і є носіями ознаки точного числа, яка передається на морфемному рівні.

Семантична основа нумеративних прикметників-дериватів - поняття якості, властивості, що й об'єднує їх в одну функціонально-семантичну категорію з іншими групами прикметників. Нумеративні прикметники відповідають на питання ЯКИЙ?, а ЯКИЙ? є питанням про якість незалежно від його граматичної форми. Проте відповідь на це питання у даному випадку, як і саме питання, не втрачає зв'язку з поняттям кількості.

Нумеративні прикметники виражають ознаки за відношенням до предмета чи явища, людина чи тварини, абстрактного поняття, часу з обов'язковою вказівкою на числове поняття (кількісної, порядкової, індексної, градуйованої ознаки).

Числова ознака, вступаючи у взаємодію з ознаками інших частиномовних категорій, наявна вже не у "чистому" вигляді, а у складі комплексних концептів, які містять різнопланову інформацію про феномени предметного світу Числовий концепт, вийшовши за межі одвічного когнітивного простору числа, віддаляється від нього та обростає на своєму шляху все новими й новими "чужими" категоріальними ознаками, що постійно відсувають число углиб концептуальної моделі похідного.

Порядкові числівники і нумеративні прикметники-деривати виступають носіями квантитативно-квалітативної семантики. Лексичне значення кількісно-якісних слів складається з речового значення кореня та словотвірного значення. Відмінною рисою таких найменувань є чітко виражений вторинний характер: вони сприймаються носіями мови як одиниці залежні, семантично пов'язані з вихідними: одиницями.

1. Арутюнова Н. Д. Проблема числа// Логический анализ языка. Квантитативный аспект языка/ Отв.ред. Н. Д. Арутюнова. - М.: Индрик, 2005. С.5-21.

2. Баранова С. В. Синкретизм мовних категорій "кількість" та "якість"/ С. В. Баранова// Вісник СумДУ. Серія Філологічні науки. - 2002. - №3 (36). -С.17-22.

3. Семантичне навантаження денумеральних одиниць: С. О. Швачко. Мовні концептуальні картини світу. - Київ, - 2002. - №7. - С.522-527.
4. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти - Навчальний посібник. - Вінниця: Нова книга, 2008. - 128 с.

Наук. кер. - Швачко С.О., *д-р філол. н., професор СумДУ*